

na tem mestu izognila nadaljnji obravnavi tega vprašanja).

Sgubinova je v svoji študiji, kjer navaja Šantlove upodobitve moške in ženske noše iz tržaške okolice, goriško, rezijansko in istrsko (hrvaško) žensko nošo, upoštevala še številne druge pisne in slikovne vire o noši. Tehtno napisan prispevek pomeni vsekakor veliko obogatitev stroke, ki se ukvarja s slovensko kmečko moško in žensko nošo. Če bo publikacija doživela ponatis, pa bi morda le kazalo dodati slikovnemu gradivu na straneh 51 do 67 tudi slovenske in angleške podnapise.

Saša Šantel je leta 1945 v Ljubljani sklenil svojo življenjsko pot. Poleg navedenih akvarelov in drugih upodobitev je zapustil tudi številne zborovske in druge skladbe. S pričujočo reprezentančno in strokovno zastavljeno publikacijo pa se je Slovenski etnografski muzej vsekakor bogato oddolžil spominu umetnika - raziskovalca. 523

Marija Makarovič

JANEZ BOGATAJ: *SMO KAJ ŠEGAVI? LETO ŠEG IN NAVAD NA SLOVENSKEM*. - Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998. - 108 str.

Pri delu z mladimi muzejskimi obiskovalci večkrat nanese pogovor na naše šege in navade. Pri tem vedno znova ugotavljam, da mladi sicer poznajo tiste najbolj znane (božične, pustne, velikonočne), in da se z nekaterimi srečujejo v svojem okolju in družini, vendar mi ostaja nekakšen prizvok, da so zanje stvar preteklosti. Šele, ko jim v kratkem času poskušam razložiti, da šege in navade nastajo tudi danes, da se stare preoblikujejo in spreminjajo, začno dojemati vse bogastvo kulturne dediščine.

Od letošnjega velikonočnega časa pa bom otrokom lahko za spoznavanje naših sedanjih in sodobnih koledarskih šeg in navad ter oblik kulture in načinov vsakdanjega in prazničnega življenja toplo priporočila knjigo dr. Janeza Bogataja z dvoumnim naslovom *Smo kaj šegavi?* in podnaslovom *Leto šeg in navad na Slovenskem*. Namenjena je prav njim, v pomoč pa bo tudi učiteljem pri uvajanju izbirnega predmeta etnologije v devetletno osnovno šolo.

Uvodoma se bralec sooči z razlago nesmiselnega naslova *Kakšne so naše običajne navade*. Ta namerno izbrani izraz in njegovo napačno rabo v vsakdanjem življenju izrabljuje avtor za razjasnitev pojmov običaj, šega, navada, obredje, praznik, ritual, ceremonija. Šege in navade so področje človekove kulture in načina življenja. Spremljajo ga od rojstva do smrti, zato govorimo o šegah in navadah, povezanih s pomembnimi mejniki v človekovem življenju, govorimo o delovnih šegah in navadah ter o najštevilnejših letnih ali koledarskih šegah. Človeka spremljajo dan za dnem in leto za letom, vse življenje. O teh najštevilnejših je govor v knjigi. Predstavljene so po letnih časih, nizajo se v koledarskem zaporedju od pomladi do zime. Vse predstavljene šege in navade so obravnavane dokaj

enakovredno. Ker so danes podvržene znatnim spremembam, posebej še tiste z nazorskega zlasti krščanskega področja, je avtor izbral tiste, ki so blizu mladim ljudem in jih skozi koledarski cikel lahko opazujejo v svoji okolici. V posamezne šege in navade nas povedejo simpatični naslovi Kurenti v supergah, Pasje vroče v pasjih dneh, Žurka za rojstni dan, Ni ga lepš'ga tiča od prašiča, če naštejemo le po enega k vsakemu koledarskemu ciklusu.

524

Navade so pogosto zgolj dejanja, ki smo jih vajeni, nekaka pravila za življenje in obnašanje; šege pa so medčloveški odnosi in dejanja, ki se prav s temi odnosi dvignejo nad vsakodnevno povprečje na pomembnejše praznično mesto v skupnosti. Šege in navade dobivajo v sodobnosti svojevrstne oblike in izvedbe, so pravzaprav le sodobna oblika dejanj, ki jih poznamo že iz preteklosti. Zato avtor izbrane, lahko bi jim rekli kar temeljne sodobne, šege in navade predstavi razvojno, razloži njihov izvor in starejše osnove ter sodobno obliko. Pojasni nam različne vzroke za spremembe in ugotavlja, da smo bili Slovenci vedno dojemljivi za zunanje vplive. Avtor brez romantiziranja opozarja, da moramo biti pri uvajanju novih praznovanj (npr. Valentinovega, uvajanje zahodnega maskiranega božička) previdni in moramo pomisliti na možnost naših tradicionalnih vsebin. Prav ta vzgojni vidik seznanjanja z našo dediščino, ki ga opravlja dr. Janez Bogataj, nosi v sebi tako prepoznaven cilj: zavedanje in razpoznavnost tradicije, ki je lahko v sodobnem svetu opora samozavesti našega naroda.

Avtor je zelo kritičen do nekaterih današnjih oblik življenja šeg in navad. Bralca vodi k razmišljanju o primernosti oz. neprimernosti zapuščanja domačega okolja in potovanja pustnih mask, ki so del živega muzeja v posameznih krajih in pokrajinah, v druge kraje. Primer takšnega početja je potovanje otroškega Zelenega Jurija po Sloveniji. Na meji dobrega okusa sta izdelovanje in tekmovanje najdaljših butaric za vpis v Guinnessovo knjigo rekordov. Tudi krst se pojavlja ob najrazličnejših priložnostih (taborniški, planinski...). Vemo pa, da pomeni krst nekaj povsem določenega - sprejem novorojenca v občestvo kristjanov. Spomin na prednike ter šege in navade, povezane z vsemi svetimi ali dnevom mrtvih, so danes polni zunanje bahavosti in postajajo praznik, ki je vse bolj namenjen živim.

Na drugi strani pa avtor vzpodbuja k celi vrsti dejavnosti, kjer lahko pride do izraza posameznikova ustvarjalnost. To so lahko poslikavanje in krašenje jajc ter postavljanje jaslic v družinskem krogu, izdelovanje gregorčkov iz materialov, prijaznim do narave, ter izleti za spoznavanje bogate dediščine.

Pri spoznavanju posameznih šeg in navad seveda niso opisane vse krajevne in pokrajinske različice. Vse opisane ali omenjene pa vzpodbujajo otroke k njihovem prepoznavanju v domačem okolju. Pri tem si lahko pomagajo z literaturo v razdelku, kje bomo izvedeli še kaj zanimivega o šegah in navadah na Slovenskem, ki jo avtor navaja na koncu.

Prijetno in otrokom prijazno branje je dopolnjeno s povednimi fotografijami, ki jih je dr. Janez Bogataj posnel po vsej Sloveniji.

Sonja Kogej Rus